

Anna Kubule

Industriālā simbioze rūpniecības sektorā Latvijā: esošie sadarbības piemēri

Rūpnieciskās attīstības galvenais dzinējspēks ir ienākumu gūšana, tādēļ daudzu uzņēmumu savstarpējās attiecības lielā mērā ietekmē konkurence. Konkurences apstākļi ierobežo informācijas plūsmu starp dažādu uzņēmumu pārstāvjiem, kā arī starp uzņēmumu pārstāvjiem un trešajām personām, jo tādējādi tiek samazināts risks, ka konkurenti varētu piesavināties jaunas idejas vai risinājumus. Šāda ierobežota informācijas plūsma būtiski traucē vides problēmu konstatēšanai, ierobežošanai un novēršanai.

Taču pēdējā laikā arvien populārākas kļūst un plašāk tiek attīstītas uzņēmumu sadarbības iniciatīvas. Šādas iniciatīvas ļauj uzņēmumiem ne tikai nodrošināt informācijas apmaiņu, bet arī veikt fiziskas materiālu un enerģijas apmaiņas (industriālās simbiozes vai ekoindustriālo parku veidā), kā arī apvienoties klasteros, kuru ietvaros tiek realizētas informācijas un pakalpojumu apmaiņas plūsmas. Klasteri ir vienā vai līdzīgā sektorā strādājošu uzņēmumu sadarbības tīkli, kas atrodas noteiktā ģeogrāfiskajā vietā. Industriālajos klasteros iesaistītie uzņēmumi dalās ar informāciju un attīsta kopīgus augstākas pievienotās vērtības produktus un tehnoloģijas, ko ieviest tirgū. Atšķirībā no klasteriem industriālās simbiozes sadarbības tīkli un ekoindustriālie parki neaprobežojas ar vienas nozares uzņēmumu apvienošanu, bet gan koncentrējas uz informācijas un fizisku materiālu un enerģijas plūsmu nodrošināšanu starp dažādu nozaru uzņēmumiem.

Industriālā simbioze ir resursu vai enerģijas nodošana vai pārdošana citiem uzņēmumiem ar mērķi izmantot tos ražošanas procesā, piemēram, par izejvielu citu produktu ražošanai, par lopbarību vai enerģijas atgūšanai, taču ne apglabāšanai atkritumu poligonā. Ieviešot šādas uzņēmumu sadarbības iespējams samazināt patērēto izejmateriālu apjomu un radīto atkritumu apjomu, tā samazinot arī izmaksas par izejvielu iepirkšanu, atkritumu apsaimniekošanu un transportu. Industriālās simbiozes un ekoindustriālo parku izveidei ir svarīgs uzņēmumu tuvs ģeogrāfiskais novietojums, jo īpaši fizisko materiālu un enerģijas plūsmu dēļ, jo liels attālums starp uzņēmumiem radītu papildus transporta izmaksas, kā arī lielāku ietekmi uz vidi. Lai gan to mērķi un uzņēmumu sadarbības principi ir gandrīz identiski industriālās simbiozes sadarbības tīkli un ekoindustriālie parki atšķiras galvenokārt ar ģeogrāfisko novietojumu, kas ir ļoti tuvs (līdz 1 km) ekoindustriālo parku gadījumā un tālāks (3 līdz 30 km) industriālās simbiozes gadījumā.

Valsts pētījumu programmas ietvaros, lai analizētu industriālās simbiozes situāciju Latvijas rūpniecībā, tika veikta dažādu nozaru uzņēmumu aptauja un izvērtēti esošo rūpniecības sadarbību piemēri. Šie piemēri saistīti gan ar jau ierastiem blakusproduktu izmantošanas scenārijiem, gan ar inovatīvu pieeju blakusproduktu un energoresursu atkārtotai izmantošanai. Atšķirībā no ārvalstīs aprakstītajiem industriālās simbiozes piemēriem, kas izpaužas kā plaši un integrēti sadarbības tīkli un tuvu novietoti ekoindustriālie parki, Latvijā identificētās industriālās simbiozes apmaiņas biežāk ir balstītas uz atsevišķu uzņēmumu sadarbību. Identificētie industriālās simbiozes piemēri dažādās rūpniecības nozarēs (pārtikas, lopbarības, alus ražošanas,

kokapstrādes, nemetālisko minerālu izstrādājumu, un plastmasas ražošanas nozarēs) apkopoti 1. attēlā.



1. attēls. Industriālās simbiozes piemēri Latvijā

Latvijā identificētās uzņēmumu sadarbības veicina gan nepieciešamība izdevīgāk apsaimniekot ražošanas atkritumus un atlikumus, gan tas, ka atbildīgajiem darbiniekiem ir zināmi atbilstoši sadarbības partneri, gan arī, ja blakusproduktu izmantošana ir uzņēmuma darbības pamatā, piemēram, koksnes granulu ražošana, zivju eļļas un miltu ražošana, biogāzes ražošana, cementa ražošana.

Kā pirmais pētījums par reālu industriālās simbiozes sadarbību identificēšanu Latvijas rūpniecības uzņēmumos, šis pētījums sniedz būtisku pamatu industriālās simbiozes attīstībai Latvijā un, līdz ar to, iespējas rūpniecības efektivitātes, resursu produktivitātes un konkurētspējas uzlabošanai, kā arī ietekmes uz vidi mazināšanai.